

UKF

Medlemsinformation 1 - februari 1998

Resan Rom - Rösaring fortsätter ..

Från Bro till Bysans

*Historisk tillbakablick
på Assurs rötter*

Historiska museet kommer till Bro
En dialog mellan **Lars. G. Holmblad**,
Historiska museet och **Curt H. Dahlgren**

Onsd. 11 mars kl 19.00

Dagcentralen i Bro

Kostnad 40:- *Se sid 2*

Kan astronomi och
arkeologi samverka ?
*Seminarium kring den
kontroversiella frågan om tolkningen
av hällristningar.*

Astronomerna Göran Henriksson,
Uppsala, Curt Roslund, Göteborg
Arkeologen Jonathan Lindström

Tisd. 12 maj kl 19.00

Villa Skoga i Kungsängen

Kostnad 50:- *Se sid 4*

Kalender - *Se mer sid 2 och 4.*

Onsd 11 mars kl 19.00 Dagcentralen i Bro

Från Bro till Bysans.

Lars G. Holmblad. Hist. Mus. Curt Dahlgren

Tors. 2 april kl 19.00 Bibl. Kungsängen

UKF:s Årsmöte. Curt Dahlgren Vad kan man läsa
ut av Assurstenen?

Lörd 18 april kl 12.30, Skokloster

Studiebesök på Skoklosters bibliotek

Tisd 28 april kl 19.00. Saml Hemb.gården Klint

Vandring i Gamla Bro med Hembygdsföreningen
och Gudrun Sandén. Vår närhistoria.

Sönd. 10 maj, kl 14.00 Brogårds slott

Herrgårdskonsert med temat Bellman. Docent
Torkel Stålmarch och Bro d'River Boys

Tisd- 12 maj. kl 19.00 Villa Skoga

Arkeoastronomi - Seminarium

Göran Henriksson, Curt Roslund, Jonathan
Lindström. Curt H. Dahlgren. *Se sid 4*

Tisd 19 maj. Stora Ekeby, Låssa, kl 19.00

Vandring i arkeologiska undersökningsområdet
nedanför Rösaring. Avslutning i kaffestugan.

UKF ger ut sina böcker i
takt med efterfrågan

En innovation för utgivning av
böcker i mindre upplagor. *Sid 7*

Rösaring - Läns museets
forskningsprojekt

*Preliminära resultat av förra årets
arkeologiska undersökningar.*

Har det funnits en
bronsgjutarverkstad i "landsorten?"

Vad berättar texten
på Assurstenen?

*Curt H Dahlgrens föredrag vid
UKF:s årsnöte*

Föreningen för
Upplands-Bro
Kulturhistoriska
Forskningsinstitut

Ordförande Curt Dahlgren. Glimmerstigen 8, 196 33 Kungsängen. 08-581 702 45
Institutschef Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro. 08-582 405 15
Upplysningar 08-582 40515. Telesvar/fax 582 413 55
E-post ukforsk@algonet.se. **Internetadress:** <http://www.algonet.se/~ukforsk>

Föreläsningar, Seminarium, Studiebesök, Fältvandring, Herrgårdskonsert

Aktuella upplysningar på våra Internetsidor: www.algonet.se/~ukforsk
Aktiviteter genomförs i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan

Onsd. 11 mars kl 19.00 Dagcentralen i Bro, Kostnad 40:

Resan Rom - Rösaring fortsätter .. Historiska museet kommer till Bro.

Från Bro till Bysans. Historisk tillbakablick på Assurs rötter

Lars. G. Holmblad, Historiska museet och *Curt H. Dahlgren UKF*,

Ett bildspel och ett samtal mellan Lars Romaren Holmblad och Curt Assur Dahlgren

*Tors 2 april kl 19.00 Bibl. Kungsängen **Kallelse till årsmöte***

UKF:s Årsmöte.

Vad kan man läsa ut av Assurstenen? Föredrag av Curt H. Dahlgren

Lörd 18 april kl 12.30, Skokloster, som öppnar för säsongen denna dag, Kostnad 60:-

Studiebesök på Skoklosters bibliotek

OBS Varm klädsel!

Ca 30 000 skrifter. Förutom Karl Gustav Wrangels egen boksamling har stora familjebibliotek från släkterna Brahe (Rydboholm, Visingsborg), Bielke (Salsta), och Scheffer överförts till Skokloster. Här finns många exklusiva verk som bara en storman haft tillfälle att skaffa sig, men också böcker som varit till praktisk användning i adelsmannens vardag. Vi finner internationell litteratur bevarad; sådan som förstörts genom de många krigen i Europa. I norra tornet finns ett kuriosakabinett och i det södra en instrumentkammare med 100-talet instrument.

Högst 20 deltagare kan tas emot. Kostnaden är 60:- per person. Du måste förhandsanmäla dig på UKF:s telefonsvarare 582 413 55, tel 582 40 515 eller beloppet 60:- på UKF:s pg 27 58 94-4.

Tisd 28 april, Hembygdsgården Klint, Bro Kl 19.00

Vandring i Gamla Bro. Hus och människor på 30- och 40-talen. Hjälp *Gudrun Sandén* med mer information om äldre tider. Vandringen görs i samarbete med Bro hembygdsgörning.

Sönd. 10 maj. Brogård, kl 14.00

Herrgårdskonsert på Brogårdsslott. *Torkel Stålmarch* kommenterar sånger som framförs av *Bro d'River Boys* och berättar om sin senaste forskning kring Bellmans historia. *Carl Reuterskiöld* berättar om Brogård. Tillfälle att bese delar av slottet i kaffepausen.

Docenten *Torkel Stålmarch* har gästat oss några gånger förut, men då har det gällt historien kring prästen i Bro, *Jacob Mörk*, som i mitten av 1700-talet skrev de första romanerna på svenskt språk. *Torkel* ägnar sig numera åt Bellmanforskningen och är aktuell i ett antal Bellmanböcker.

Begränsat deltagarantal. Förhandsanmälan genom insättning av 70:- på UKF:s pg 27 58 94-4 el. tele/fax 582 413 55 el. tel 582 40 515.

Arr. Brogård, UKF, Bro hembygdsgörning, Musiksällskapet

Forts. sid 4

Medlemskap i UKF för 80:-

Inbetalningskort bifogas registrerade medlemmar.

Medlemsavgiften har höjts till 80:-, orsakad av höjd avgift till Hembygdsgörbundet.

Förra året ökade medlemsantalet till ca 300. Du blir NY medlem och får del av vår information genom att sätta in summan på UKF:s postgiro 27 58 94-4. ***Se också rutan på nästa sida!***

Kuskens pojke - berättelser från Aske

UKF:s serie Folklivsberättelser

Första delen av vår nya bokserie Folklivsberättelser har vi haft till försäljning sedan början av januari. Den har väckt uppseende på flera sätt. Innehållet, som du kan läsa mer om här nedan, har väckt berättigat intresse. Läsare har spontant sagt att de sträckläst boken. Bro-konstnären Tomasz Pydziks tecknade bilder kompletterar berättelsen på ett spännande och följsamt sätt och gör boken till en skönhetsupplevelse. Till detta kommer det nya tryckförfarandet, som UKF hittills tycks vara ensamt om. Boken har nämligen aldrig varit på något tryckeri. Från vår laserskrivare har bokens innanmäte, 176 sidor med 68 bilder, gått direkt till bokbinderiet, som trådbundit den och satt på hårda pärmar med färgtryck. Läs mer om det tekniska på annan plats.

Något om innehållet

John Kraft inleder vår skriftserie med att berätta om sina uppväxtår på herrgården Aske i Upplands-Bro. I trettiofem kapitel beskrivs det mesta som folket på en stor uppländsk herrgård fick vara med om under 10- och 20-talen. Fram till 1930 deltog han på olika sätt i gårdens alla sysslor, och med klart minne och sinne för detaljer kan vi nu lära oss mycket om livet på landet i en tid som avsevärt skiljer sig från nutida arbets- och levnadsförhållanden.

Som son till gårdens kusk får vi vara med om dennes omskolning till chaufför; vi träffar bokhållaren, fiskaren, smeden, korgmakaren, lagårds- och stallfolket och naturligtvis Aske-greven själv med hela sin familj. Vi får vara med om bl a julslakt, höskörd, isupptagning, sillavsmakning, utrodd, rävjakt och jaktmiddag. Vi får veta vad som hände när ärkebiskop Nathan Söderblom återinvigde Håtuna kyrka. John berättar om konfirmation, ångbåtsresa till Stockholm, Valborgsmässofirande, midsommardans och skridskoåkning.

Mycket tidigt grundlades Johns intresse för naturen i allmänhet och botaniken i synnerhet, något

som genomsyrar hela boken. Åren som trädgårdselev i Aske trädgård ledde honom in på en livslång verksamhet i växternas värld. I över 30 år var han trädgårdsmästare och driftledare för Weibulls försöksodlingar. Han har inventerat floran i stora delar av Skåne. 1996 utkom hans senaste bok *Floran i Landskrona kommun*. Vi är övertygade om att läsaren får stort utbyte av denna vår första bok i serien *Folklivsskildringar*.

ISBN 91-88076-04-0;
ISSN 1403-1132.

*Läs om det nya
tryckförfarandet på sid 7*

Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut

Medlemserbjudande!

Kuskens pojke

Köp två böcker - ge bort en inkl
medlemskap i UKF

Köp två exemplar av *Kuskens pojke* (150 kr per styck). Ring sedan 08 - 582 405 15 och tala om vem du ger bort den till, så registrerar vi ett års gratis medlemskap på gåvomottagaren

UKF, MÅLARVÄGEN 19, 197 30 BRO
08-582 405 15

*Tisd. 12 maj. kl 19.00. Villa Skoga Gamla Landsvägen 4, Kungsängen, nära pendeltåg.
Förhandsanmälan till UKF 08-582 40 515 el. telesvar 582 413 55. eller genom insättning av 50:-
på UKF:s pg 27 58 94-4*

Vad kan astronomin bidra med vid tolkningen av arkeologiska företeelser? *Seminarium kring den livligt diskuterade frågan om tolkningen av hällristningar.*

Arkeo-astronomi är en relativt ny vetenskap som UKF bevakat i form av föreläsningar av Jens Tellefsen, Curt Roslund och Göran Henriksson. Curt Roslunds föredrag om Rösaring drog 100-talet åhörare och resulterade i en illustrerad artikel i Dagens Nyheter. I höstas gavs Göran Henriksson tillfälle att framföra sin teorier, där han bl a hävdar att vissa hällristningar har inspirerats av solförmörkelser och kometer.

Vi inbjöd honom så att han personligen skulle få tillfälle att utveckla sina idéer och besvara de angrepp på dem som ett antal forskare inom såväl arkeologi som astronomi framfört i ett flertal nummer av Populär Arkeologi. Vid detta tillfälle utmanade han några av motståndarna till en debatt och det är den som nu kommer att genomföras i UKF:s regi.

Läs den animerade debatten i nr 1996:4, 1997:1, 1997:2 och 1997:3 av Populär Arkeologi, där Göranssons påstående nagelfars av Jonathan Lindström, Jarl Nordblad, Curt Roslund, Kristian Kristiansen. I likhet med redaktören för Populär Arkeologi är UKF övertygat om att en fri debatt är till gagn för vetenskapen.

Mötet äger rum i Villa Skoga, som ligger i backen strax ovanför Kungsängens pendeltågsstation, Gamla landsvägen 4, huset bakom Posten och Systembolaget.

Vi vill ha din anmälan för ev byte av lokal vid stort deltagarantal. Kostnad 50:-. pg 27 58 94-4

Tisd 19 maj. Stora Ekeby, nedanför Rösaring i Låssa

Fältvandring i det arkeologiska undersökningsområdet nedanför Rösaring.

Arkeologerna redogör för undersökningarna 1996-97 och berättar om sommarens planerade arbete. Avslutning i *nya kaffestugan* vid Stora Ekeby. *Se preliminär rapport på sid 5.*

Ej bilburna erbjuds skjuts från hembygdsgården Klint kl 18.45 efter anmälan 582 40 515 el. tele/fax 582 413 55. I kostnaden 40:- ingår kaffet

Arr. UKF, Bro hembygdsförening och Låssagruppern

5-18 juli. Arkeologiskt grävläger i Danmark

Arkeologiskt grävläger i Danmark

Arkeologisektionen inom Nordiska förbundet för hembygdsarbete och lokalkultur firar sitt 10-årsjubelium och förlägger årets grävning till Fyn i Danmark. Läs om anmälan och förutsättningarna på sid 11. Den fullständiga inbjudan finns på vår Internetsida www.algonet.se/~ukforsk

Augusti-september

Arkeologidagen 1998

UKF har för avsikt att i likhet med tidigare år stå som arrangör av arkeologidagen 1998 i måndagskvällen augusti-september. I år gäller det ruinkullen vid Almarestäket, landets största medeltida borgruin. UKF har för några år sedan låtit verkställa marinarknologiska undersökningar i vattnet runt Stäketholmen och även inspekterat ett underjordiskt valv med videokamera.

November, vecka 45 Dagcentralen i Bro

Hans Furuhagen. Samspelet mellan romare och germaner.

Vårt program annonseras regelbundet i kommunens kalendarium i Mälarposten varannan vecka.

Programmet finns naturligtvis på vår Internetadress: www.algonet.se/~ukforsk

Arkeologi i Upplands-Bro 1998

Länsmuseets forskningsprojekt Rösaring

Preliminär rapport febr 1998.

Givande utslag från metallsökare

Studiet av fynden från förra sommarens undersökning vid Stora Ekeby nedanför den uppmärksammade kultplatsen vid Rösaring kan komma ge en ny dimension åt platsen. Med hjälp av metallsökare har, bland mycket annat, ett antal bronsföremål hittats. Fynden anses härstamma från vikingatid och folkvandringstid. Att fynden kommer från den tiden är inte så överraskande, det hade vi nog väntat oss.

Gjuteriverkstad funnen ?

Det märkliga är att några av dem tyder på att en gjuteriverkstad finns någonstans under grästorven. Amatörarkeologerna, som arbetar under ledning av länsmuseets arkeologer, hittade råmaterial för bronsframställning ("barrar") och bronsmältor, dvs brons som runnit utanför formen och stelnat till en klump. Men där fanns också gjutna bronspärlor, bronsringar och bältesringar. Dessutom en praktfull skivhuvudnål. Om misstankarna om en gjuteriverkstad kan bekräftas med nya fynd under de kommande undersökningarna, förhoppningsvis kompletterade med verkliga grävningar, är det första gången man hittar en gjuteriverkstad utanför "stadsmiljöer" såsom exempelvis Birka, Sigtuna och Lund.

Fornfynden

Det var ett relativt litet område, som vi hann söka igenom. Du kan läsa om hur sökningen gick till i artikeln Arkeologi i Upplands-Bro, info97-3. Totalt hittade vi 134 föremål, varav ett 25-tal kan betraktas som forntida. Där fanns 24 mynt, av vilka 14 var från 1800-talet. Det äldsta är från Johan III:s tid (1573), valör 2 öre. Att hästarna blivit av med en hästsko eller att drängarna, som plöjt marken i århundraden, tappat föremål är inte så märkligt, exempelvis läderspännen som gått sönder, knivblad och andra vardagsföremål. Men vem tappade ett silvermynt från 1692?

Man frågar sig hur det kommer sig att bronsföremålen blivit kvar i plogfårorna, där de skyfflats fram och tillbaka i kanske tusen år. Om vi betänker att fynden hittills har hittats på högst ett par decimeters djup, så kan vi kanske förvänta oss många fler vid regelrätta arkeologiska grävningar.

Kommande undersökningar

Under en sommarvecka, troligen omedelbart efter midsommar, skall återstoden av fältet undersökas med metallsökare. De forntida fynden fann vi närmast den yta som upplåts till parkering vid julmarknaderna. Men vi vill också se lite närmare på fältet mellan parkeringen och Sanda gamla prästgård. Enligt fosfatanalysen bör den forna bytomten ha legat nära den nuvarande bebyggelsen.

Amatörarkeologerna hjälper forskningen

De hittills gjorda fynden torde vara så intressanta att anslagsgivande stiftelser borde kunna ställa upp med förnyade pengar. Som bekant är Rösaringsprojektet ingen exploateringsgrävning, där ett byggföretag står för alla arkeologiska undersökningar. Det finns ju inte heller några möjligheter att betala för arbetskraft. Det är därför som amatörarkeologerna kommer väl till pass. Att vi amatörarkeologer sedan har förmånen att få arbeta med sådana projekt som forskarna *vill* arbeta med och inte bara sådana som de *måste* ta itu, gör ju sannerligen inte vårt arbete mindre intressant. Därtill kommer att just Rösaringsprojektet spänner över hela arbetsfältet. Vi har fått vara med från allra första början. Först specialinventering efter fornminnen i 2/3 av Låssa socken 1996, följt av kartering av gravområdena 1996-97, upptagandet av 120-talet jordprover för fosfatanalys, utbildning i metallsökarens användning. Projektet har en pedagogisk inriktning som vi är mycket tacksamma för.

Stora Ekeby i ny belysning

Det är inte bara bronsfynden som ger en ny dimension åt undersökningsområdet. Karteringen och utvärderingen av kartorna placerar i ett avseende Stora Ekeby i paritet med Gamla Uppsala, Adelsö och Över-Järna. Dessa högar har man daterat till 500-tal. Det är bara på de fyra nämnda ställena som vi har *tre storhögar* avsiktligt lagda i rak linje.

Vid stora Ekeby är diametern på högarna strax under 30 m. Den mellersta är helt avplanad, en s.k. platahög. Den är troligen en slags ceremoniplats, oklart om det gäller kult eller maktutövning. Den är till diametern, om dock ej till höjden, större än den platta högen uppe vid själva Rösaring eller tingshögen vid Fornsigstuna. Den hittills enda gjorda dateringen i området är från en mindre gravhög, som skadades vid en stormfällning för några år sedan. Den visar på 800-tal för de mindre gravarna utanför storhögarna..

I sommar kommer karteringen att fortsätta. Kanske vi hittar fler okända gravar från äldre järnålder. Det är sådana gravar som varken har jordkulle eller stenröse och följaktligen är mycket svåra att se med blotta ögat. Som regel rör det sig om runda eller fyrkantiga stensättningar, som vi kan hitta med hjälp "arkeologikäppen" en metallstav med kraftigt handtag, som man kör ner i backen för att finna stenar som ligger under grästorven. Vi vill också titta lite närmare på skärvstenshögar. Om det i år blir tid för det fina gravområdet vid Leran, den förmenta hamnplatsen, är osäkert. Helt klart är att Stora Ekeby kan bjuda på spännande arbete för flera år framåt.

Fältvandring genom området 19 maj

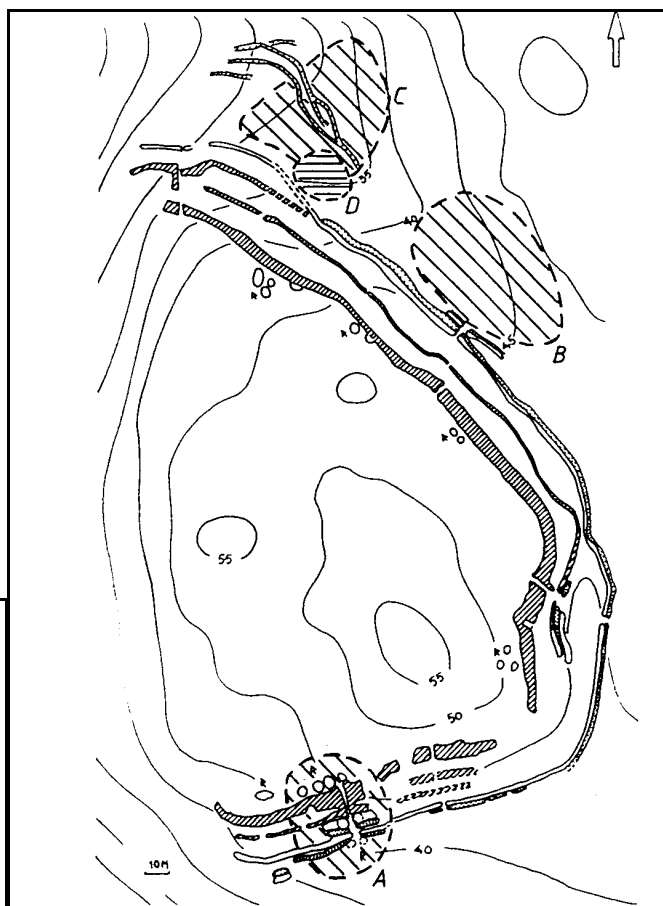
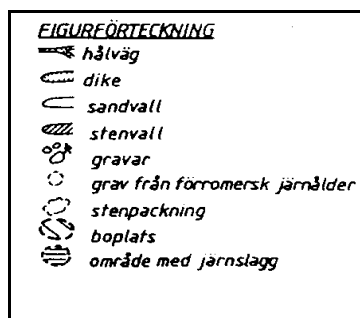
Du kan få veta mer om de hittills gjorda undersökningarna vid en fältvandring genom området tisd 19 maj. Den anordnas av Bro hembygdsförening och UKF med hjälp av deltagare från de två årens undersökningar. Vi har ett halvt löfte om medverkan även av ledarna från Länsmuseet och Riksantikvarieämbetet.

Vallanläggningen vid Draget

I slutet av 1997 publicerade projektledaren **Michael Olausson** en första artikel om de slutsatser som han dragit efter tre grävsäsonger vid den s.k. fornborgen vid Draget nära gränsen mot Bålsta. De överensstämmer i huvudsak med vad vi under hand kunnat berätta i tidigare nummer av vår medlemsinformation

*Följande uppgifter och kartan är hämtade ur boken *Arkeologiska samtal*, utgiven av SAR (Stockholm Archaeological Reports) Stockholms universitet under redaktion av Agneta Åkerlund, Stefan Bergh, Jarl Nordblad, Jacqueline Taffinder.*

Forts på sid 10

Datorn i hembygdsforskningens tjänst

Att trycka hembygsböcker efter förväntat behov

Kuskens pojke - berättelser från Aske Av John Kraft

Den "otryckta" boken

- Varje exemplar utskrivet på standardskrivare
- format A5 - utskrivet dubbelsidigt på A4
- 176 sidor fördelade på 44 ark = 88 A4-sidor
- elva 16-sidiga häften
- arken lämnar skrivaren i sådan ordning att häftena kan trådbindas av bokbinderiet
- 68 tecknade bilder inlagda i anslutning till texten
- innanmätet till varje bok skrivs ut på 5 minuter
- 20 böcker görs med en tangentryckning
- hårda pärmar med påklisat laminerat färgomslag

Villkor

- att bokbinderiet kan åta sig att maskinbinda begränsade upplagor
- vi har anlitat Torsten Barresjö AB i Nacka
- att eventuellt omslag med bild måste vara gjort innan materialet lämnas till bokbinderiet

Nya möjligheter

- ideella föreningar kan börja med liten upplaga
- korrektur och sakfel kan justeras inför ny upplaga
- inga oförräntade lager

Nu kan hembygsböcker tryckas i begränsat antal, som sedan kan ökas alltefter behovet. Den nya datortekniken gör det möjligt för bl. a. ideella föreningar att med standardutrustning avsevärt förbilliga sin bokproduktion.

Under de allra senaste åren har uttrycket "Print on demand" myntats. Tryckerierna, även i Sverige, har insett att det finns ett behov av att ge ut böcker i betydligt mindre förstaupplagor än vad som vanligen sker. De stora förlagen har möjlighet att ge sina böcker stor spridning och kan därför redan från början satsa på en stor upplaga, som gör varje enskild bok billigare. Själva har vi i UKF fått intrycket att mindre än 1000 ex skulle det inte löna sig att göra med den måttstock som tryckerierna lägger fram. Det blir en stor summa pengar som föreningen skall punga ut med redan när böckerna hämtas från tryckeriet. Vi har producerat fyra böcker sedan 1990. Den första boken har vi nu sålt så många av att vi bara har ca 300 kvar. De övriga ligger i större eller mindre lager och har inte förräntat sig ännu på många år.

Det är bekymmersamma ekonomiska ställningstaganden som styrelsen skall besluta om innan den vågar gå till verket. Att i förväg sälja

böckerna för att kunna lösa ut dem från tryckeriet kan vara svårt, möjligen kan man få föreningens medlemmar att teckna sig för en bok. Nu anser vi att vi kommit på en lösning som inte kostar skjortan. Den gör det möjligt för oss att, dels trycka böcker för ett mycket lokalt spridningsområde, dels ge ut sådant material som inte kan förväntas intressera en stor publik. Skulle efterfrågan bli större än vi väntat är det bara att starta datorn och göra ytterligare något hundratal exemplar.

Den bok vi nu går ut med omfattar 176 sidor i vanligt sidformat. Den innehåller 68 strecktecknade bilder, de flesta i helsides- och halvsidesformat, skapade av en lokal konstnär. Boken är trådbunden och har hårda pärmar med färgtryck. Upplagan är 320 ex. Vi säljer boken för 150:-

Hur är nu detta möjligt? Det är framförallt två bidragande orsaker. Ett av Stockholms stora bokbinderier, Torsten Barresjö AB, har bestämt sig för att hänga med i den utveckling som går mot att böcker inledningsvis framställs i liten upplaga. Till detta kommer vår egen metod att skriva ut böckerna direkt från datorns laserskrivare, med bilder och alla sidor i sådan ordning att de elva 16-sidiga häftena kan sys ihop till en bok. Vi hoppar alltså över tryckeriet.

Det har inte varit så enkelt som man kan tro att skriva ut hela boken på skrivaren och i många exemplar. Det kan tyckas märkligt för alla vet väl att datorer kan göra så mycket. Vi har provat två synnerligen moderna layoutprogram (1997), vilka vi tog för givet skulle klara av vårt behov genom några musklickar på lämpliga ställen på skärmen. Men vi bedrog oss storligen. Den stora datorjättens program gick visserligen att manipulera så att sidorna kom ut i rätt ordning. Men bildhanteringen gick inte alls, tvärt emot klara anvisningar i manualen. Det andra programmet kunde inte arrangera sidorna i rätt ordning, men bildhanteringen var perfekt för vårt behov. Den tillät att

bilderna kunde ligga kvar på hårddisken och lyftas fram just när de skulle skrivas ut. Därför beställde vi många fler bilder av konstnären och vi gjorde dem i större format än vad vi från början tänkt.

Själva förfarandet med datorn och skrivaren vill vi för närvarande inte avslöja, men resultat var långt över vår förväntan. Inlagorna i boken skriver vi ut med 20 böcker i taget och med en hastighet av 4,5 min per bok. (dvs 12/timme - ej 5/timme som det råkade stå i MP.) I samma takt som böckerna kommer fram viker och falsar vi de häften som boken består av. Häftena buntas ihop och körs till bokbindaren. Det enda som vi (hittills) låter trycka på traditionellt sätt är färgomslaget som lamineras och klistras på de hårda pärnarna.

I totalpriset för boken ingår inte den "trimning" av dator och skrivare som varit nödvändig för att uppnå det snabba tryckförfarandet. Den investeringen gör det emellertid möjligt att trycka kommande böcker i format upp till A4. Som ideellt arbetande förening har vi inga kostnader för författare och datorarbete, det är bara bilderna som belastar bokpriset. Det skall kanske påpekas att tryckerierna betingar sig ganska stora kostnader för reproduktion av bilderna. Dessa kostnader har vi sluppit ifrån eftersom samtliga bilder är scannade från originalen på vår egen scanner. Det gäller också omslagets färgbild.

Allt detta förutsätter naturligtvis datorerfarenhet av någon person i den förening som vill göra böcker på det här sättet. Det handlar naturligtvis också om en investering i apparatur. Men du kanske har hört att priserna sjunker till hälften under en 18 månaders period, samtidigt som kapacitet ökar till det dubbla. Därför är snart priset inte det stora hindret. Det är snarare människan bakom som inte hinner med.

Andra användningsområden inom hembygdsforskningen

Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut har nu varit verksamt i drygt 10 år. Långt innan institutet bildades hade datorn kommit att spela en förgrundsroll i den lokalhistoriska forskningen i Upplands-Bro. Det skulle föra för långt att beskriva alla de användningsområden som vi genom åren lärt oss utnyttja. Vägen har gått över ordbehandlingsprogram 1982, databaser 1984, bokföringsprogram 1989, layoutprogram för bokproduktion 1990, Hemsida på Internet 1996, scanner för bilder till Internet och böcker 1996, Print on demand 1997.

Det avgjort viktigaste för hembygdsstudierna är uppläggningsen av det lokalhistoriska materialet i ett antal databaser. Utnyttjandet av denna kunskapsbank underlättas sedan början av 90-talet av att alla databaser successivt integreras i ett gemensamt sökprogram. På några ögonblick söker programmet igenom alla register och/eller texter och visar var sökordet finns representerat. En tangenttryckning till, och skärmen ger utförligare upplysning om det sökta; det kan vara ett register som visar i vilken pärm, bok, artikel eller mapp du kan finna det du sökte, eller också visas hela den aktuella texten. Vidstående bild visar vad som är åtkomligt från "Datacentralen" (1996).

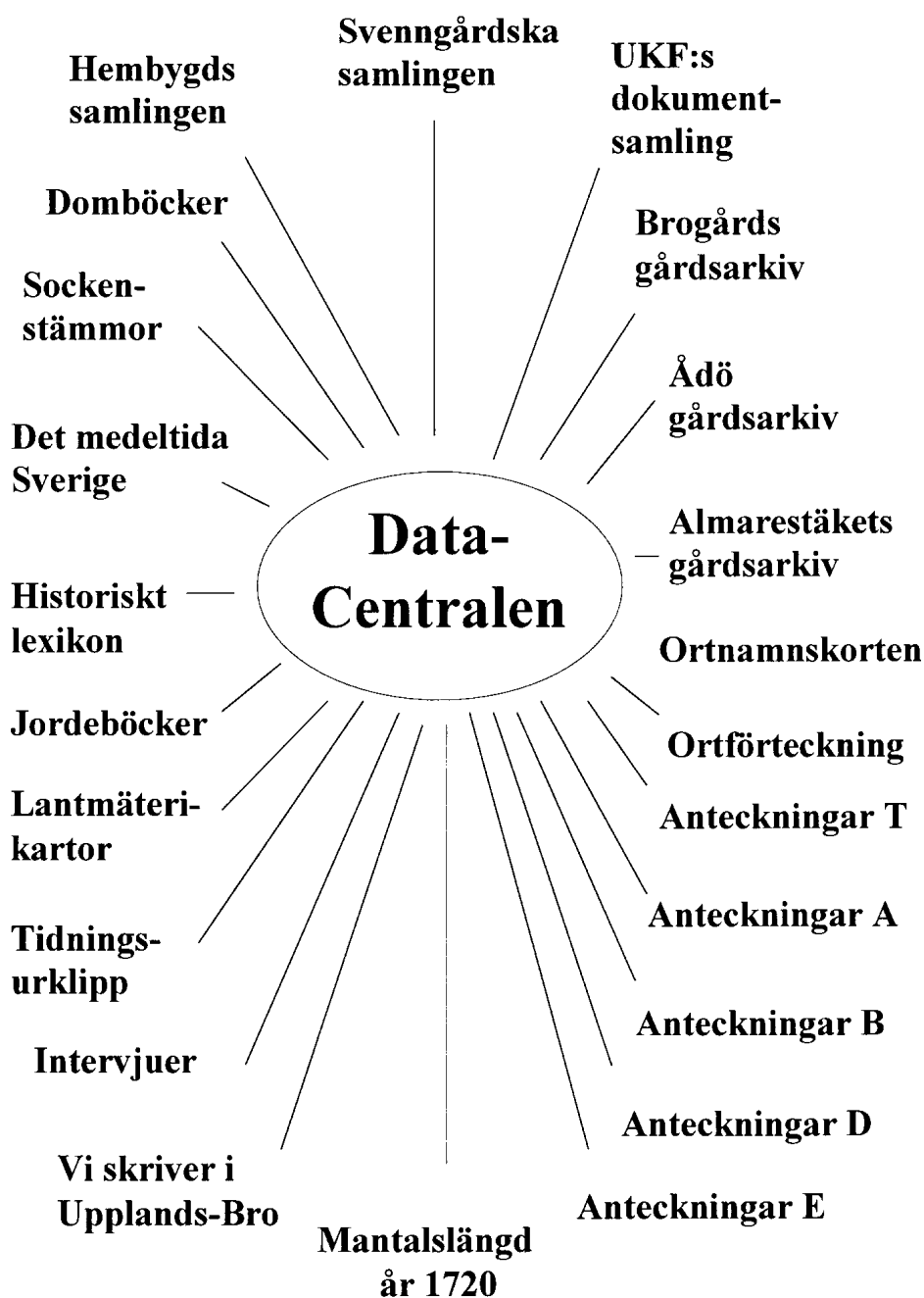
Under det senaste året har UKF förvärvat ett effektivt hjälpmedel för insamling och lagring av fakta. Genom att utrusta scannern med ett modernt textläsningprogram kan texter i böcker och maskinskrivna äldre anteckningar överföras till redigerbara textfiler. Dessa kan - förutom att ges en snyggare layout - med några knapptryckningar läggas i databas, i vilken man kan söka på hela textmassan, s.k. fritextsökning. Med de allt snabbare datorerna behövs ingen s.k. indexering (såvida det inte rör sig om 100000-tals poster). Hela texten söks igenom, och på skärmen presenteras de poster som innehåller det sökta namnet, orten eller ämnet. Ytterligare en tangenttryckning och du har uppsatsen/texten framför dig på skärmen.

Trots att vår dator snart är tre år och således tillhör den långsammaste typen av Pentiumdatorer dröjer det bara 7-8 sekunder innan programmet sökt igenom över 20000 poster fördelade på mer än 20 databaser.

Vi har med detta velat visa att man kan använda datorn till annat än ordbehandling, bokföring, medlemsregister, adressetiketter, postgiroinbetalningar med hjälp av modem, eller som kopiator/fax.

Någon kanske nu frågar sig, vad det är för ett program vi använder för lagringen och sökningen av våra fakta. Tyvärr måste jag svara att det inte finns färdigt att köpa. Alltihop har byggts upp i ett programmeringsspråk som heter dBASE IV. Detta finns nu i en mycket modernare form som heter Visual dBASE, baserat på användningen av mus, med vilken man klickar sig fram genom programmet. I denna form kommer delar av våra samlingar i sinom tid att presenteras på datorerna i kommunens bibliotek. En sådan databas, som inte nämnts här ovan, innehåller de drygt 2000 artiklarna i de Hushållningsjournaler som utgavs åren 1776 - 1813 av Patriotiska Sällskapet. Det materialet har hittills varit närmast okänt för forskningen. Artiklarna ger en mycket intressant inblick i de försök som gjordes att förbättra hushållningen i Sverige under den gustavianska epoken.

Utvalda artiklar kommer inom kort att presenteras på våra Internetsidor. Där finns redan mycket historiskt material, som inte bara är av lokalt intresse. Vår internet adress är <http://www.algonet.se/~ukforsk> Välkommen att besöka oss. Som regel kommer du fram också genom sökordet "Upplands-Bro", eftersom kommunen har en länk till oss.

(forts. fr sid 6)

Vallanläggningen vid Draget

Sammanfattande tolkning av Olaussons artikel av Börje Sandén

- Olausson lämnar i sin artikel en intressant - stundtals filosofisk - betraktelse över den senaste forskningen kring en tänkbar mentalitet hos våra förfäder och är värd att läsas i sin helhet.

“Fornborgen” är ingen borg

Vi måste nog acceptera att det inte rör sig om någon försvarsanläggning:

- anläggningen är alltför stor för att meningsfullt kunna försvaras, 2,5 hektar
- ingångarna är inte byggda för att förhindra ett inträngande
- palissader har endast funnits i vissa delar av jordvallen och inte alls i stenvallarna
- vallar och diken är alltför underdimensionerade för försvarsändamål

Vallarna

- tredubbla vallar, den yttre av jord och sand, de inre av sten
- huvudvallen saknar tecken på sammanhållande timmerkonstruktion
- palissaden i jordvallen har stöttats upp med sten i rännor som grävts i sanden
- jordvallen har kunnat dateras till slutet av stenåldern ca 2000 år f. Kr - senneolitisk tid
- andra delar av jordvallen är daterade till mellersta och yngre bronsålder
- en yttre jordvall med vallgrav är en mycket ovanligt konstruktionsdetalj i Mälardalen

Ingångar

- fyra ingångar - huvudingången i söder
- de är riktade mot ett tänkt centrum i borgen
- vallsektionerna har öppningarna mitt för varandra
- ingångarna är inte byggda för att försvåra passagen
- den besökande skall känna det extra högtidligt att gå in i anläggningen
- en kort, extra vall (4:e) skapar “djupverkan”
- huvudingången är ombyggd några gånger
- eldhärd som täckts över innan elden slocknat - en symbolisk handling?

Stensättningarna

- 11 stensättningar i 5 grupper
- alla innanför och intill den inre stenvallen
- sotbrända ben endast i stensättningen omedelbart till vänster om huvudingången
- 2 små gropar med ben av en vuxen och ett barn
- ena gropen med skallben, andra med rörben

Olausson säger avslutningsvis bl a

“Monumentet vid Draget och dess utnyttjande över en längre tidsperiod är frapperande”

- anläggningen tillkommer vid tidpunkten för de första hållkistorna, när människorna börjar bli mer bofasta, och när man övergår till sädesodling och boskapsskötsel.
- anläggningen är varken boplats eller försvarsborg
- den bör ses som en kollektiv samlingsplats - en kultplats
- innehållet i denna kult är - och kommer troligen alltid att vara - förborgat för oss

Skrivet med reservation för missuppfattningar från min sida.

Börje Sandén

Intresserad av att gräva i sommar?

NAU 98 på Fyn i Danmark.

Sommarens NAU-läger -10-årsjubileum -anordnas av Arkeologiska föreningen HARJA i samarbete med FOLKEUNIVERSITETET, ODENSE BYS MUSEER och LADBYSKIBSMUSEET under tiden 5 -18 juli 1998 = veckorna 28 + 29.

Utgrävningsplatsen är belägen i Strandby vid Helnäsbukten. Utgrävningen har pågått under tre säsonger och de många fynden från yngre järnålder till vikingatid (ca 700-950 e. Kr) av båtnitar, järnredskap, vävtyngder, keramikskärvor m. m. som hittats i de 30 gropus som blivit utgrävda tyder på att det varit en periodvis utnyttjad plats där vikingaskeppen reparerades, fick nya segel m. m.

Årets utgrävning fortsätter bl a med att undersöka de många gropus, som fortfarande är outforskade. Den arkeologiska kursen innehåller både en teoretisk och en praktisk del. Inga särskilda förkunskaper behövs.

I lägret finns två stora tält, det ena innehåller kök med gasspisar, kylskåp och köksutrustning, det andra mat-och föreläsningsrum. För deltagarna är det obligatoriskt att bo i tält eller husvagn. Möjlighet att hyra husvagn på platsen undersöks av arrangörerna.

Deltagaravgift för vuxna DK 1.050/vecka = ca SEK 1.300
barn under 12 år DK 850/vecka = ca SEK 1.050
(reservation för valutaändring)

Avgiften täcker kursavgift och en varm måltid per dag samt utflykter. Frukost och lunch står deltagarna själva för.

I NAU-tidskriften "Nordisk amatörarkeologi" som utkommer i februari 1998 finns all information och en anmälningsblankett. Skriften kan Du rekvirera från Arkeologisektionen, Nordiska förbundet för Hembygdsarbete och Lokalkultur (NfH-L) genom Anita Andrén, tel 08-540 271 29. Den fullständiga danska inbjudan kan du se på vår internetsida www.algonet.se~ukforsk

Lantingshausens tavla i Västra Ryds kyrka

År 1764 tecknade Albrecht von Lantingshausen, son till den Lantingshausen som byggde Granhammar, en bild av Västra Ryds kyrka och prästgård. Många intressanta detaljer kan läsas ut av bilden som nu UKF gjort svartvita kopior av i full skala. De kan köpas för 40:- på pastorsexpeditionen eller hos UKF.

Lösbrev - posthistorik i Tibble

Genom Sören Eklöf, med rötter i Tibble, har UKF fått ta del av intressant posthistoria förknippad med Tibble Gästgivargård. I en filatelitidning anser man sig ha funnit beviset för att ett brev, skrivet i Stockholms-Näs prästgård 1858, vidarebefordrats till Stockholm i s.k lösväska. Man anser sig här ha ett klart belägg för att brevkategorin "frankerat ankommande lösbrev med förutbetalad utbärningsavgift" verkligen funnits. Denna typ av brev har förts till Stockholm i en "lösväska" vid sidan av den reguljära postväskan som har hållits låst. Lösbrev kunde således befordras endast en del sträckan mellan postkontoren. Av brevets innehåll framgår att prästgården lämnade löspost till gästgivargården måndagar och torsdagar. Löspostväskor kunde enligt ny förordning året innan, 1857, abonneras av flera korrespondenter eller av en hel socken. Enligt den karta från 1860, som UKF säljer på biblioteken, fanns det från detta år en postgård intill Tibble gästgivargård. Byggnaden finns ännu kvar.

Vad som sig tilldragit

Herrgårdskonserten på Gällöfsta strax före jul blev - som ju alla konserter hittills - fullbokad. Det var sångkvartetten Bro d'River Boys med förstärkning av tre damstämmor som genomförde sitt julprogram med sånger och dikter kring såväl den kristna som profana julen. Det är samma kvartett som gör sitt Bellmanprogram vid vårens konsert på Brogårds slott tillsammans med Torkel Stålmärck.

100-årsjubileum vid Tjustaskolan

I Tjustaskolan har man passat på att fira ett 100-årsjubileum. Det ger oss anledning att påminna om *del 2 i vår bokserie Vad hände egentligen?* Den handlar ju till allra största delen om "Skolans historia i Upplands-Bro". Där kan du läsa om den synnerligen intressanta skolmiljön i Tjusta by. Brukspatron Sehmans på Aske byggde skola och avlönade lärare i 30 år innan den lagstadgade skolans tillkomst. Vi har också skildrat familjen Sehmans stora sociala insats för bygden genom tillkomsten av privat läkarstation och daghem. I skolbyn finns ännu kvar de fyra skolhusen och daghemmet, som senare utnyttjats som kapell av Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Våra böcker finns att köpa på bib-lioteken eller hos UKF.

Herman Lindqvist och Hedvig Taube

För kort tid sedan kunde vi i TV följa Herman Lindqvist i hans tolkning av svensk historia från första hälften av 1700-talet. Det går inte att berätta om den kungliga mätressen Hedvig Taube utan att komma in på den sorgliga historien om dalupproret 1743, händelsen som "det historiska året 1793" jämfördes med massakern på Himmelska fridens torg i Peking. Nu var det inte själva händelsen som var det intressanta i Herman Lindqvists berättelse utan hans *tolkning av orsaken* till den största folkliga demonstration som någonsin genomförts mot en svensk regering.

Genom Lindqvists legitima rätt att generalisera i ett program av detta slag, så riktades uppmärksamheten i allra högsta grad på de vanligen framhållna orsakerna till den s.k. "Stora daldansen". Han tryckte särskilt på sådana *rykten* som cirkulerade i vissa kretsar under allmogens långa marsch mot Stockholm, att man hade för avsikt att avsätta regeringen och hugga huvudet av en hel rad personer, som skulle ha funnits på en av dalkarlarna uppsatt lista. Man kan verkligen inte utesluta att sådana idéer föresvävat enskilda deltagare i protestmarschen. Men det väsentliga är vad ledarna skriftligt framfört i saken, och framförallt vad som står i protokollet från förhandlingarna som fördes med representanter för regering och riksdag.

Varken i dokumentet från Tibble gästgivargård i Kungsängen eller i protokollet från förhandlingarna nämns ett ord om det som historien beskyllt dalkarlarna för. Jag har länge frågat mig varför våra historiskrivare - dock inte alla historieforskare - har tagit fasta på vad ryktena sagt om orsakerna i stället för att gå till vad de agerande själva skrivit i ärendet. Här är inte plats att ta upp saken i hela dess vidd. Det kan du finna i det aktmaterial som vi tagit med i *del 3 av Vad hände egentligen?*

Herman Lindqvist diskuterar i slutet av programmet det famösa anfallskriget mot Ryssland, som initierades - inte av någon krigarkung - utan i hemliga förhandlingar inom svenska riksdagen. Han säger att kriget godkändes av kung Fredrik, sedan denne fått löfte om att förberedelserna varit tillfredsställande. Han nämner inte att kungen mutades att godkänna anfallsplanerna med löftet om att hans illegitima barn med Hedvig Taube skulle bli inskrivna i svenska riddarhuset.

Mycket annat att förtiga på denna gång.

Upplysningar

Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro
08-582 40 515, Fax/telesvar: 08-582 413 55

e-post: ukforsk@algonet.se

Internetadress: www.algonet.se/~ukforsk